

מרכז בגין-סאדאת לחקרים אסטרטגיים

תוכנית הגרעין האיראנית כמנוף להסכם השלום בין ישראל לאיחוד האמירויות

מאת סא"ל (מיל') ד"ר רפאל אופק

מבט מבס"א מס' 1,700, 19 באוגוסט 2020

תקציר: סיבות רבות תרמו להסכם השלום בין ישראל לבין איחוד האמירויות, אך נראה שהתרומה העיקרית הייתה עמידתה האיתנה של ישראל נוכח תוכנית הגרעין של איראן והתפשטותה הצבאית באזור.

בעקבות מהפכת ח'ומייני ב-1979 הפך מאמץ פיתוח הנשק הגרעיני לפרויקט הדגל של איראן. תחילה נועד המאמץ לכוון מאזן אימה נוכח פרויקט הנשק הגרעיני העיראקי, אך למרות תבוסת עיראק במלחמת המפרץ (1991) והפלת משטר צדאם חוסיין (2003) המשיכה טהראן ביתר שאת בפיתוח נשק גרעיני ככלי מרכזי במימוש שאיפותיה האימפריאליסטיות במזה"ת ומעבר לו.

מאז כינונו רואה משטר האייתולות את ארה"ב ואת ישראל כ"השטן הגדול" ו"השטן הקטן" על רקע הקשרים ההדוקים שקיימו עם משטר השאה. שתי המדינות אף שיתפו פעולה לאורך זמן בבלימת מאמץ הגרעין האיראני (למעט תקופת הנשיא אובמה) וישראל משמשת זה מכבר עמדה קדומנית לבלימת התפשטותה של איראן באזור.

מדינות המפרץ הערביות חרדות מהמשטר האסלאמיסטי בטהראן שניסה לא פעם לערער את משטריהן ולטש עיניו לשדות הנפט והגז העצומים הנמצאים בשטחן. ב-12 במאי 2019 למשל נפגעו ארבע ספינות סוחר מ"פעולת חבלה" כאשר עגנו במים הטריטוריאליים של איחוד האמירויות. ולמרות שאיראן נמנעה מנטילות אחריות, האירוע זכה לכיסוי נרחב בתקשורת האיראנית לפיה נפגעו בין שבע לעשר מכליות (ובכללן ספינות בבעלות סעודית) שרובן נשרפו לחלוטין. כחודש לאחר מכן הותקפו שתי מכליות נפט במפרץ עומאן, וב-14 בספטמבר הותקפו שדות נפט סעודים על-ידי כטב"מים וטילי שיוט, מתקפה שגרמה לטענת סעודיה לירידה של 50% בתפוקת הנפט שלה. אמנם המיליציה הח'ותיתית בתימן (הנתמכת על-ידי טהראן) נטלה את האחריות לתקיפה, אולם גורמים במערב טענו שהתקיפה בוצעה משטח איראן. מקור נוסף לדאגה היה ניסיונות איראן להשתלט על השייט במפרץ הפרסי שאף הגיעו לעימותים עם ארה"ב.

אירועים אלה מזכירים במידת מה את כיבוש כויית על-ידי עיראק באוגוסט 1990, לאחר האשמתה בגניבת נפט משדות נפט בשטחה הדרומי של עיראק. ולמרות שצבא עיראק סולק מכווית בתחילת 1991 על-ידי קואליציה בינלאומית בהנהגת ארה"ב, סביר להניח כי לו הייתה תוכנית הגרעין העיראקית מבשילה לכלל נשק גרעיני לפני הפלישה הייתה ההיסטוריה מתפתחת באופן שונה לחלוטין. בדומה, אין ספק שלהשגת נשק גרעיני על-ידי המשטר בטהראן תהיינה השלכות מרחיקות לכת במזה"ת ומעבר לו.

אך לא רק האיום הגרעיני האיראני הביא את איחוד האמירויות להסכם השלום עם ישראל. אמנם צבא האיחוד נחשב כרביעי בעוצמתו באזור, הן מבחינת תורת הלחימה שחייליו רכשו בארה"ב, בריטניה וצרפת, והן מבחינת אמצעי הלחימה שברשותו, אך בראייתו נחשבת ישראל כמעצמה ומקור השראה במישורים הצבאי והטכנולוגי. סביר אף להניח כי מבצע הברחת ארכיון הגרעין האיראני לישראל הרשים מאוד את איחוד האמירויות.

מבחינת ישראל מהווה ההסכם פריצת דרך נוספת ביצירת קשרי שלום עם מדינות ערב העשויה להביא בקרוב ליחסי שלום עם עומאן ובחריין, זאת בנוסף לחשיבותו האסטרטגית והפוטנציאל הכלכלי העצום הטמון בו. לממשל טראמפ ששימש כשושבין ההסכם יש אינטרס בקידומו, לא רק על מנת להגדיל את סיכויי לזכות שנית בנשיאות אלא בשל כוונתו להמשיך ולמצב את ישראל כגורם אסטרטגי מייצב במזה"ת שיחפה על נסיגתה של ארה"ב מהאזור.

אין תימה איפוא שטהראן רואה בהסכם מהלומה משמעותית המעצימה את המהלומות שספגה בעת האחרונה - מקריסה כלכלית עקב העיצומים האמריקנים ומגפת הקורונה, דרך הפיצוצים המסתוריים במתקנים אסטרטגיים בשטחה, וכלה בפיצוץ האדיר בנמל ביירות, כנראה באשמת חיזבאללה, העלול לפגוע קשות במעמדו של הארגון בלבנון.

סא"ל (מיל') ד"ר רפאל אופק הוא מומחה בתחום הפיזיקה והטכנולוגיה הגרעינית, אשר שרת בעבר כחוקר בכיר בקהיליית המודיעין הישראלית.

rhofek@gmail.com